

ENTH-INT12.1.D401 EINDSCRIPTIE ONDERZOEK



Ria Aversch s1048422

Begeleider: André Mulder

Docent: Eduard Groen

Datum: 5 juni 2015

Inhoud

ENTH-INT12.1.D401	EINDSCRIPTIE ONDERZOEK	1
Korte samenvatting		4
Onderzoek naar beleving van de streektaal in het pastorale gesprek.....		5
1. Praktijksituatie.....		5
1.1 Streektaal in het pastoraat.....		5
1.2 Vragen		5
1.3 Concretisering		6
2. Context		6
3. Verkenning eerder onderzoek en literatuur		7
3.1 Taal in communicatie		7
3.2 Taal en status.....		8
3.3 Streektaal toen en nu		8
3.4 Streektaal en Pinksteren		9
3.5 Het pastorale gesprek, hermeneutiek en streektaal.....		9
3.6 Conclusie uit de literatuur		10
4. Definities van begrippen		11
5. Actualiteit van het onderwerp		12
6. Probleemstelling.....		13
7. Formuleren onderzoeksdoel		13
8. Onderzoeksvraag.....		13
9. Deelvragen.....		13
9.1 Wijziging in de deelvragen		14
10. Methode.....		14
10.1 Onderzoeksmethode		14
10.2 Betrouwbaarheid.....		15
10.3 Keuze van de methode.....		15
10.4 Onderzoekspopulatie		16
10.5 Planning dataverzameling		16
10.6 Planning data analyse.....		16
11. Resultaten.....		18
11.1 Beschrijving dataverzameling.....		18
11.2 Beschrijving data analyse		18
11.3 Deelvragen worden beantwoord		20

12.	Conclusies.....	22
12.1	Antwoorden op de deelvragen samengevat	22
12.2	Antwoord op de onderzoeksvraag samengevat.....	25
13.	Discussie	26
13.1	Terugblik op sterke en zwakke punten van het (methodologisch) proces	26
13.2	Inzichten en verklaringen	27
13.3	Resultaten bediscussieerd.....	27
14.	Aanbevelingen.....	28
14.1	Aandachtspunten en aanbevelingen binnen de context	28
14.2	Terugkoppeling naar de praktijk	29
15.	Suggesties voor verder onderzoek	29
	Bijlagen	30
	Literatuurlijst	30
	Checklist teksten voor verslagen.....	31

Korte samenvatting

Het doel van dit onderzoek is beschrijven wat het verschil in beleving is als pastoranten de streektaal wel of niet kunnen gebruiken in het pastorale gesprek. Ik wil onderzoeken of het gebruik van de streektaal een verdieping kan betekenen in het pastorale gesprek. Naar aanleiding van de resultaten wil ik aanbeveling doen aan kerkenraden en andere begeleidingsgroepen binnen de PKN in gebieden waarin de streektaal veel gesproken wordt. Het probleem doet zich voor in gebieden waar veel streektaal gesproken wordt, bijvoorbeeld in Twente. Daar kan zich de situatie voordoen dat er een taalverschil wordt ervaren tussen de streektaalsprekende pastorant en de Nederlands sprekende pastor. Vanuit de literatuur en de actualiteit die ik heb beschreven werpt zich de vraag op of dit een probleem oplevert binnen het pastoraat. In profielschetsen en beleidsplannen die gebruikt worden binnen kerkenraden wordt geen rekening gehouden met de streektaal.

Dit leidde tot de centrale onderzoeksvraag die luidt: Wat is het verschil, in de beleving van pastoranten, in het pastorale gesprek, als a: pastoranten de streektaal kunnen spreken met de pastor en b: pastoranten de streektaal niet kunnen spreken met de pastor?

De opzet voor dit onderzoek is ten eerste het bestuderen van de theorie over het onderwerp. De onderwerpen binnen de onderzochte literatuur zijn de verschillende vormen van pastoraat, (Ganzevoort, 2009) wat is communicatie? (Shadid, 2007) En wat gebeurt er binnen die communicatie als er taalverschillen zijn? Verder heb ik literatuur over de streektaal, ook in relatie met de theologie, bestudeerd (Meiden, 2000). Het is een beschrijvend onderzoek geworden waarin ik de beleving van pastoranten heb bevraagd. De gebruikte methode is dat ik de onderzoeksvraag heb ik opgedeeld in deelvragen. Ook voor de methode heb ik theorie bestudeerd die gaat over de vraag naar de rijkdom van ervaringen (Maso, 2004). Aan de hand van de deelvragen heb ik een vragenlijst gemaakt die de basis is geworden voor het leiden van een groepsgesprek. Deze groep bestond uit negen respondenten. Ik heb hen gevraagd naar hun beleving van de streektaal. Ook heb ik gevraagd op welke manier het spreken van de streektaal de beleving van het pastorale gesprek beïnvloed. Na het groepsgesprek heb ik de data uitgeschreven, gestructureerd, geanalyseerd en conclusies getrokken.

De belangrijkste uitkomst is dat de beleving van het kunnen spreken van de streektaal in het pastorale gesprek als positief wordt ervaren, hier worden woorden aangegeven als thuis voelen, zich verstaan weten, zich makkelijker kunnen uiten. Toch zijn er ook ambivalente gevoelens ten aanzien van het gebruik van de streektaal in de geloofsbeleving en in andere kerkelijke aangelegenheden.

Aan de hand van de resultaten uit dit onderzoek wil ik dan ook de volgende aanbevelingen doen: In gebieden waar de streektaal veel gesproken wordt is het aan te bevelen om binnen een kerkenraad of begeleidingsgroep verschillende leden te hebben die ook de streektaal spreken. Wellicht moeten deze leden actief geworven worden. Het is ook aan te bevelen dat deze leden zelf geen schroom te hebben om de streektaal te spreken in pastorale gesprekken of om de eerste stap te zetten in deze richting.

Onderzoek naar beleving van de streektaal in het pastorale gesprek.

“If you talk to a man in a language he understands, that goes to his head. If you talk to him in his language, that goes to his heart.”

— Nelson Mandela

‘Haandeligen 2, 5-8: 5 Now wonden der in Jeruzalem vromme Jödden too, dee ofkomstig warren oet alle völker dee oonder ’n hemmel wont. 6 Too dat geluud angung, leup ’t volk tehoop en raakten glad op’n biester, want elkeneen van eer heurden de apostels sprekken in ziene eagen modersproake. 7 Ze warren fenoal van de wies en reupen verwoonderd: ‘Dee doar sprekt, dat bint ja toch almoal Galileeërs, of nich dan? 8 Hoo kan dat dan wean dat elkeneen van oons eer heurt in oonze eagen modersproake woar wiej met opgreuid bint.’ (Biebel In de Twentse Sproake)

1. Praktijksituatie

1.1 Streektaal in het pastoraat

In de Hervormde Kerk te Vriezenveen ben ik twee termijnen pastoraal ouderling geweest. Tijdens de schoolperiode heb ik stage gelopen in Vriezenveen in een verzorgingshuis, in de PKN gemeente in Enter en in de PKN gemeente Hardenberg. Op al deze plaatsen kwam ik mensen tegen die het gewoon zijn om de streektaal te spreken. Het probleem is niet dat ze het Nederlands niet beheersen maar het is niet de moedertaal. In eigen kring van gezin, buurt enz. spreken ze over het algemeen de streektaal. Ze vinden het echter ook niet te moeilijk om over te schakelen naar Nederlands. En dat Nederlands is dan in meer of mindere mate met een accent.

Tijdens bezoeken, vaak al bij de deur bij binnenkomst, wordt het snel duidelijk dat ik ook de streektaal spreek. Een veelgehoorde opmerking van de pastoraal is dan: ‘O, fijn, dan kunnen we gewoon met elkaar praten’. Er wordt even verduidelijkt waar iemand precies vandaan komt, zodat ook de eigen streektaal een plek krijgt. Er zijn nogal wat verschillen, maar we verstaan elkaar goed.

Door de opmerking en de veelvuldigheid ervan ben ik steeds meer gaan nadenken over wat hier precies aan de hand is. Maar wat wordt er bedoeld met gewoon? Ik vermoed dat het fijn is om een gesprek te voeren in je moedertaal als het gaat over pastorale zaken. Als het in de gesprekken gaat over dat wat je ten diepste beweegt, als het gaat over de existentiële vragen. Maar het komt maar al te vaak voor dat predikanten, die hier werkzaam zijn, de streektaal niet verstaan laat staan spreken.

1.2 Vragen

Er kwamen steeds meer vragen bij mij boven. Is hier sprake van een obstakel? Wat gebeurt er in een pastoraal gesprek als dit ‘obstakel’ er is? Wat is precies het obstakel? Is het een

drempel die in de weg staat om dicht bij elkaar te komen? Moet er een vertaling plaats vinden om dicht bij elkaar te komen? Wat gebeurt er in de 'innerlijke ruimte'? Smit (2006) beschrijft deze innerlijke ruimte. Het is een ruimte die gelaagd is. Er zijn lagen van feiten, gevoelens, levensbeschouwing en spiritualiteit. Smit noemt de laatste laag de kern, de ziel (Smit, 2006, pp. 31-33). Wat gebeurt er in de genoemde innerlijke ruimte als er een vorm van vertaling moet plaatsvinden?

Wat mij nog meer nieuwsgierig heeft gemaakt naar het hoe en wat, en vooral naar hoe de pastorant het beleefd is een gesprek waar ik, en deelnemer, en getuige was. Het was het gesprek tussen de dominee en mijn vader naar aanleiding van het overlijden van mijn moeder. Ik was tijdens het gesprek ook aanwezig en nam ook deel aan het gesprek. Het getuige zijn kon ik mede door de opleiding en mede door het feit dat ik de vragen over de streektaal al had. Hoewel ik ook deelnemer was en emotioneel ook betrokken bij het gesprek zag ik voor mijn ogen wat er gebeurde. Het feit dat ik emotioneel betrokken was deed mij ook voelen en beleven dat het gesprek niet liep. Gevoelens van ongemak en schaamte, moeite moeten doen, een gevoelde afstand moeten overbruggen, om toch maar het gesprek in het Nederlands te voeren. Waar komen deze gevoelens bij mij vandaan? Waarom voelde ik mij ongemakkelijk? Mijn vader en ik hebben nog nooit Nederlands met elkaar gesproken, hij lijkt vreemd voor mij als hij het wel doet. Ik schaamde mij een beetje voor het feit dat hij het niet zo goed kon. Maar waarom zou hij dat moeten? Ik voelde mij naar dat hij zo zijn best moest doen. Het leek voor mij de omgekeerde wereld. Voor mijn gevoel moet de pastorant hier de predikant onevenredig tegemoet komen. Maar voelde mijn vader dit ook zo?

1.3 Concretisering

Wat is nu de concrete praktijksituatie, wat betreft dit onderwerp? De praktijk is dat de predikanten in Twente veelal worden beroepen uit andere delen van Nederland. Het komt dus vaak voor dat een predikant de streektaal, in dit geval het Twents, niet verstaat en/of spreekt. De pastor gaat een pastoraal gesprek voeren met de pastorant. De pastor spreekt en verstaat Nederlands, de pastorant spreekt en verstaat Nederlands. Dat is niet het probleem dus. Er ontstaat, naar mijn mening een probleem als de pastorant de Nederlandse taal niet als eerste taal heeft. Zijn eerste taal, de moedertaal, is de streektaal, de taal die hij het eerst heeft geleerd, waarin hij zich heeft leren uitdrukken, de streektaal die hij dagelijks thuis gebruikt. Het is de taal waarin hij, onbewust, denkt. En dat is ook de taal die de pastor niet verstaat.

2. Context

Ik wil dit onderzoek uitvoeren binnen de Protestantse Kerk Nederland. Ik zal het onderzoek beperken tot de beleving van het pastorale gesprek door de pastorant. Hij of zij woont in

Twente en heeft de streektaal als eerste taal, de moedertaal. Het Nederlands is in dit geval de tweede taal.

Uit onderzoek over de streektaal in de zorg (Loeven, 2005) is gebleken dat 70% van de volwassen bewoners de streektaal dagelijks gebruiken en 51% van de jongeren. Vanuit dit onderzoek is een lesbrief ontwikkeld, daarin blijkt dat streektaal weer hip is. Door muziekbands als Rowwen Hèze in het Limburgs, Daniël Lohues in het Drents, de band Normaal in het achterhoeks, een cabaretier zoals Herman Finkers die ook shows geheel in het Twents maakt, blijkt dit. Ook zijn er verschillende Bijbelvertalingen in verschillende streektalen uitgegeven. Waaronder het Gronings en het Twents. We zijn verbonden met de hele wereld via de computer, maar toch willen we ons onderscheiden. De streektaal is de taal van het hart (Loeven, 2005). De afbeelding hieronder laat zien hoe groot het gebied is waar de Saksische taal gesproken wordt. In Nederland bevinden zich de Achterhoek, Twente, Drenthe en Groningen binnen dit taalgebied.



3. Verkenning eerder onderzoek en literatuur

3.1 Taal in communicatie

Shadid (2007) noemt taal het communicatiemiddel bij uitstek, het is vanzelfsprekend dat zij een wezenlijke rol speelt in het verloop van het communicatieproces' (Shadid, 2007, p. 134). Shadid gebruikt de term taalaccommodatie, dat is 'wanneer twee personen met een verschillend taalgebruik communiceren, kan het aanpassen van het taalgebruik van de één in de richting van dat van de ander van groot belang zijn voor het stroomlijnen van de communicatie, het duidelijker overkomen van de boodschap en het verkleinen van de gepercipieerde sociale afstand' (Shadid, 2007, p. 145). In de taalaccommodatie zijn verschillende bewegingen te herkennen. 'Convergentie, het naar elkaar toegroeien van het taalgebruik van de communicatiepartners, en divergentie, dat is een situatie waarbij de interactiedeelnemers de taalverschillen tussen hen bewust of onbewust accentueren. De gedachte achter deze theorie is dat mensen die uit zijn op het verkrijgen van elkaars

goedkeuring in hun taalgebruik, zullen convergeren, terwijl zij die zich van elkaar willen onderscheiden meer zullen divergeren' (Shadid, 2007, pp. 145-146). In convergentie en divergentie zijn ook nog de opwaartse en neerwaartse beweging te herkennen. 'Bij de opwaartse richting is er sprake van het aanpassen van het taalgebruik aan dat van een persoon met een hogere, bij de neerwaartse richting aan dat van een persoon met een lagere sociaal economische status' (Shadid, 2007, p. 146). Welke status heeft mijn streektaalsprekende pastorant? Shadid geeft ook hier het antwoord: 'Onderzoek toont aan dat mensen die een standaardtaal spreken (zoals het Standaard Nederlands, ook wel ABN genoemd) in het algemeen hoger worden ingeschaald, intelligenter en competenter worden bevonden en eerder worden geholpen dan mensen die bijvoorbeeld een regionaal of etnisch-specifiek dialect spreken' (Shadid, 2007, p. 144). Waarschijnlijk zal er in een pastoraal gesprek convergentie, het naar elkaar toegroeien van het taalgebruik, plaatsvinden omdat men elkaar graag wil verstaan. En, zoals ik het heb beleefd, in een opwaartse richting, de pastorant die Twents spreekt is het gewoon om zijn taalgebruik aan te passen. Maar is hier ook nog sprake van status? Of is het omdat de pastor alleen Nederlands spreekt? Of spelen beide een rol?

3.2 Taal en status

Hieruit blijkt een sociaal economisch en psychologisch verschil in status tussen de Standaard Nederlands sprekende pastor, hogere status, en de streektaal sprekende pastorant, lagere status. Dit verklaart waarom de pastoranten meer moeite doen om Nederlands te spreken omdat aanpassing 'in opwaartse richting tot een verhoging van de status van de lager geplaatste kan leiden' (Shadid, 2007, p. 146). Deze conclusie vind ik ook terug in het onderzoek naar het gebruik van streektaal in de zorg. In dit onderzoek (Loeven, 2005) blijkt dat 61,5% van de ondervraagden uit Twente regelmatig met verpleegkundigen, in het ziekenhuis, de streektaal gebruiken. Op de vraag of zij ook de streektaal gebruiken met artsen antwoord 84,6% nooit en 2,6% regelmatig (Loeven, 2005, p. 18). Ook hier kan de vraag gesteld worden of het is omdat de arts alleen Nederlands spreekt, of dat er toch sprake is van status?

3.3 Streektaal toen en nu

Wordt er nog wel zoveel streektaal gesproken dat het nog nut heeft om dit te onderzoeken, of zal het toch wel doodbloeden?

Dit brengt mij bij dr. Anne van der Meiden. Al vanaf 1960 preekt hij in de streektaal en hij heeft een uitgesproken mening over het gebruik van streektaal in de preek en in het pastoraat. Hij heeft uitgebreid historisch onderzoek gedaan naar het gebruik van taal in kerk en pastoraat. De relativiserende volksaard van de Saks met zijn aardse, natuurlijke geloof. En dat is nog steeds zo. Wij vieren Pasen in de kerk, maar ook met grote paasvuren. Wij vieren Kerst in de kerk, maar ook met het ontsteken van lichten en de tonen van de midwinterhoorn. 'De kloof tussen hen en de officiële kerk was enorm en dus ook met de taal van de kerk, die zogenaamd het geheimenis bewaarde, het Latijn' (Meiden, 2000, p. 99).

Rondtrekkende predikers die het Evangelie verkondigden in de streektaal. Pas na de Statenvertaling van 1637 heeft het Nederlands zich ontwikkeld 'naar een burgerlijk-algemene, overheids- en kerkelijke taal. Maar het was geen vertaling, die rechtstreeks aansloot bij het taalgebruik van elke dag' (Meiden, 2000, p. 57). Van der Meiden gebruikt de termen sacralisering en de-sacralisering van taal. Door de Statenvertaling is er een heiligheid gegeven aan de tekst die zij misschien niet verdient. 'Persoonlijk (v.d. Meiden) meen ik, dat de de-sacralisering van de Bijbeltaal een belangrijke bijdrage kan leveren aan de versterking van de positie van de Bijbel in de samenleving, gewoon op tafel en in het hart' (Meiden, 2000).

Met de term de-sacralisering hebben we de belangrijkste kritiek op het gebruik van de streektaal in de preek en in het pastoraat te pakken. Het is te plat, te laag-bij-de-gronds, te gewoon. Er zijn associaties met de boerencultuur. Volgens van der Meiden 'moet een soort bewustzijnsbevordering plaatsvinden bij de mensen die de taal kennen, dat het een volwaardige taal is, waarin alles uitgedrukt kan worden' (Meiden, 2000, p. 29). En dat kan ik persoonlijk beamen. Ik heb de Nederlandse taal niet nodig om mij uit te drukken. Juist niet, als het gaat over emoties, over gevoelige zaken of over mijn diepste gedachten, die beleef ik in het Twents.

3.4 Streektaal en Pinksteren

Nog één belangrijk punt maakt dr. Anne van der Meiden. En dat is wat er gebeurde op de Pinkstermorgen beschreven in het Bijbelboek Handelingen. Bovenaan dit verslag staat de Twentse vertaling van deze tekst. 'De Heilige Geest leerde dus niet snel aan alle mensen dezelfde taal,... In de harten van mensen zaten de openingen voor het evangelie via de moedertaal.' En, 'net zomin als er een geur van heiligheid was, als mensen Jezus hoorden spreken. Hij sprak met gezag, maar wel in een dialect, het Aramees. Hij kende wat van de koine, het gewone straat Grieks, misschien wat Latijn en zeker het klassieke Hebreeuws. De Bergrede was niet voor intellectuelen bedoeld, maar voor gewone mensen, die de gewone taal verstonden' (Meiden, 2000, pp. 57-58).

Door dit gesprek met dr. van der Meiden is, voor mij, de relevantie van dit onderzoek bevestigd. Maar ik houd er ook rekening mee dat de idee van het spreken van de streektaal in het pastoraat maar voor een paar streektaal liefhebbers van belang is. De uitkomst kan ook zijn dat het voor pastoranten niet uitmaakt in welke taal er gesproken wordt.

3.5 Het pastorale gesprek, hermeneutiek en streektaal

In dit onderzoek heb ik het niet over het 'gewone' gesprek maar over het pastorale gesprek. Hiervoor heb ik Ganzevoort en Visser geraadpleegd. In hun boek beschrijven zij het eigene van pastoraat en de verschillende modellen. Voor dit onderzoek wil ik mij beperken tot de pastorale modellen kerygmatisch pastoraat en hermeneutisch pastoraat. Ik geloof namelijk dat bovenstaande praktijksituatie ook te maken heeft met de verschuiving van het kerygmatisch pastoraat naar een hermeneutisch pastoraat. In het kerygmatisch en kerkelijk-sacramenteel pastoraat treedt de pastor op als getuige. Hij getuigt van 'de van boven

komende openbaring van God. De vertegenwoordiger van deze stroming was Karl Barth (1886-1968), wiens theologie gebaseerd was op de afstand, de diastase tussen God en mens, die alleen door het initiatief van God in het zenden van zijn Zoon Jezus Christus overbrugd kon worden. Daarvan getuigt de Schrift en haar boodschap is de grondslag voor een waarachtig humaan bestaan' (Ganzevoort, 2009, p. 71). Hierbij past de Nederlandse taal van de Statenvertaling, en andere Nederlandse vertalingen, zoals ook al opgemerkt in van der Meiden. Maar wat is nu de oorzaak van de verschuiving van kerygmatisch naar hermeneutisch? Laat ik beginnen met te zeggen dat in verschillende gemeenschappen het kerygmatisch pastoraat nog volop aanwezig is. Ook in de streektaal. En daar is niets mis mee. Toch is het op te merken dat de samenleving veranderd door toenemende individualisering. 'De individualisering heeft het godsdienstig leven niet onberoerd gelaten. De vrijheid die de moderne mens tegenover allerlei maatschappelijke instellingen heeft verworven, raakt ook zijn of haar relatie tot de kerk. [...] Men maakt zelf wel uit wat men al dan niet overneemt en ook hoe men een eventueel lidmaatschap van een kerk invult' (Ganzevoort, 2009, p. 45). Binnen deze verandering zie ik steeds minder ruimte voor het kerygmatisch pastoraat en meer ruimte voor het hermeneutisch pastoraat.

Om het hermeneutisch pastoraat als balans beter te kunnen duiden noem ik de drie modellen van pastoraat en de rol van de pastor in deze modellen. In het kerygmatisch pastoraat is de pastor getuige. In het therapeutisch pastoraat is de pastor een hulpverlener. In het evenmenselijk pastoraat is de pastor een metgezel. In het hermeneutisch pastoraat wordt een balans gezocht tussen de drie modellen en tussen de verschillende rollen. De pastor wordt in het hermeneutisch pastoraat voorgesteld als tolk en gids. 'Hermeneutisch genoemd, verwijzend naar de hermeneutische functie van het verbinden van ervaring en traditie en naar de betekenisverlenende eigenschappen van mensen. Pastoraat is niet een cirkel rond het brandpunt van of het verhaal van God of het verhaal van mensen, maar een ellips met twee brandpunten... de aandacht en betrokkenheid op de ander, benadrukt vervolgens de dimensie van het getuigen waarin mensen worden uitgenodigd zichzelf anders te zien in het licht van God' (Ganzevoort, 2009, p. 95). In het hermeneutisch pastoraat gaat het om het verstaan tussen pastorant en pastor in het licht van het verhaal van God. In dit verstaan is taal het communicatiemiddel bij uitstek, zoals ook blijkt uit de theorie van Shadid (2007) die ik beschrijf in hoofdstuk 3.1. Ik ben van mening dat binnen het hermeneutisch pastoraat ruimte ontstaat voor een gesprek tussen twee mensen die beiden actief deelnemer zijn aan het gesprek. Meer dan bijvoorbeeld in het kerygmatisch pastoraat waarin de pastor een actieve rol heeft, als getuige van de openbaring van God, en de pastorant een meer passieve rol heeft als de ontvanger van de openbaring. In het hermeneutisch pastoraat, met twee actieve gesprekspartners, is de streektaal een optimaal middel om elkaar te kunnen verstaan.

3.6 Conclusie uit de literatuur

Taalverschil kan gevoelens van minderwaardigheid opleveren. Streektalen kunnen dichter bij het hart komen, maar wordt dit in de praktijk ook zo beleefd? Door de individualisering ook

binnen de religie is er meer ruimte voor het hermeneutisch pastoraat. Hermeneutisch pastoraat kan een manier zijn om elkaar beter te verstaan en om zo dichterbij elkaar te komen. Als één gesprekspartner zich aanpast aan de andere gesprekspartner is er sprake van taalaccommodatie. De streektaalsprekende gesprekspartner zal zich aanpassen aan de Nederlands sprekende gesprekspartner (3.1 en 3.2).

4. Definities van begrippen

Ervaring:

de ervaring zelfst. naamw. (v.) Uitspraak: [ɛr'variŋ] Verbuigingen: ervaring|en (meerv.) **wat je weet omdat je het zelf hebt meegemaakt of gedaan.**

<http://www.encyclo.nl/begrip/ervaring> (geraadpleegd 17-4-2015)

Beleving:

de beleving zelfst. naamw. (v.) Uitspraak: [bə'leviŋ] Verbuigingen: beleving|en (meerv.) **manier waarop je iets ervaart of**

interpreteert <http://www.encyclo.nl/begrip/beleving> (geraadpleegd 17-4-2015)

Pastoraat:

1) Herdelijke verzorging 2) Pastoorschap 3) Predikantschap 4) Zielzorg 5) Zielzorg door geestelijken <http://www.encyclo.nl/begrip/Pastoraat> (geraadpleegd 24-4-2015)

Hermeneutisch pastoraat volgens Ganzevoort en Visser:

‘Ieder mens is immers genoodzaakt wat hij of zij meemaakt te interpreteren met gebruikmaking van beelden en de taal die ouders en overige belangrijke anderen aanreiken. Ieder ontwikkelt zo een ‘mythe’ of levensverhaal over zichzelf waarin alle ervaringen zinvol geïnterpreteerd worden. Het pastoraat heeft volgens Gerkin tot doel mensen bij te staan om wat hen overkomt te interpreteren en te herinterpreteren. [...] De hermeneutische taak van de pastor reikt dus verder dan alleen het pastoraal verstaan in strikte zin: het omvat naast het leren verstaan van wat mensen nu ervaren ook het plaatsen van die ervaringen in het licht van wat mensen vroeger hebben meegemaakt zoals dat overgeleverd is in de traditie’ (Ganzevoort, 2009, p. 96).

Het kernbegrip in het hermeneutisch pastoraat voor mijn onderzoek is het begrip:

Verstaan

kennen, snappen, begrijpen, weten bedoelen; het begrijpen van een uiting.

<http://www.encyclo.nl/begrip/verstaan> (geraadpleegd 24-4-15)

(dus niet in de zin van kunnen horen wat iemand zegt)

Streektaal:

de streektaal zelfst.naamw. (m./v.) Uitspraak: ['strekta] Verbuigingen: streek|talen (meerv.) **variëteit van een nationale taal, die gesproken wordt in een streek of dorp** <http://www.encyclo.nl/begrip/streektaal> (geraadpleegd 24-4-15)

Moedertaal: I.) Taal die je als kind van je ouders leert.

II.) Taal die tijdens de jeugd, zonder formeel taalonderwijs, wordt verworven.

<http://www.woorden.org/woord/moedertaal>

Tweede taal: Taal die geleerd wordt naast de eerste taal, de moedertaal.

<http://www.audiologieboek.nl/htm/hfdwrd/t.html>

5. Actualiteit van het onderwerp

Door de verkenning van literatuur en eerder onderzoek ben ik mij nog bewuster geworden van de actualiteit van het onderwerp. Van der Meiden refereert ook aan een onderzoek van de Twentse Courant/Tubantia. Vooral onder jongeren neemt de streektaal als onderling communicatiemiddel en als groepscode taal toe. De gêne voor het gebruik verdwijnt, er worden geen excuses meer gemaakt voor het accent. Ook merkt van der Meiden in zijn werk dat het afzetten tegen het Nederlands ook verdwijnt. Het is niet het één of het ander, maar ze bestaan naast elkaar. De beleving van de twee talen wordt als additioneel ervaren. 'Ze verrijken elkaar en één en één is drie. Met andere woorden: de kennis en het gebruik van twee talen is geestverrijkend en cultuurverrijkend' (Meiden, 2000, p. 30). Ook de cijfers uit het eerder genoemde onderzoek naar streektaal in de zorg geven aan dat de streektaal nog actueel is. Er is dus een verschuiving van het dialect waarneembaar van negatief, plat en boers, naar positief, additioneel en hip (hoofdstuk 2) Ook individualisering heeft hier mee te maken, 'dit proces van individualisering roept verscherpt de vraag op naar de identiteit van de persoon' (Ganzevoort, 2009, p. 47). En binnen de identiteit is de eigen taal een groot goed. Er is het besef dat de streektaal gewoon kan bestaan naast het Nederlands. Hierdoor schuiven, naar mijn mening, ook de hogere en lagere status die Shadid beschrijft naar elkaar toe. Het kleiner worden van het verschil in status past goed in het hermeneutisch pastoraat. De verhalen aanhoren van mensen en deze verbinden met het verhaal van God. De taalaccommodatie, zoals beschreven in 3.1, verdwijnt niet maar komt door de genoemde verschuiving juist onder druk te staan. Doordat de streektaal positiever beleefd wordt kan het zich aanpassen aan de Nederlands sprekende gesprekspartner als minder vanzelfsprekend ervaren worden.

6. Probleemstelling

Vanuit de ervaren pastorale praktijk doet zich de situatie voor van een taalverschil tussen een pastorant die de streektaal als eerste taal heeft en een pastor die het Nederlands als eerste taal heeft. De conclusie uit de literatuur (3.6) en de actualiteit van het onderwerp (5) werpen de vraag op of dit een probleem is in het hermeneutische pastoraat. Om een antwoord te vinden op deze vraag wil ik pastoranten vragen naar het verschil in beleving van het pastoraat als de pastorant de streektaal wel kan spreken en als de pastorant de streektaal niet kan spreken.

Hoe is het probleem ontstaan? In profielschetsen en beleidsplannen die gebruikt worden voor het beroepen van predikanten wordt geen rekening gehouden met de streektaal.

7. Formuleren onderzoeksdoel

- Het verschil beschrijven wat het betekent als de streektaal wel of niet gebruikt kan worden in het pastorale gesprek.
- Beschrijven of het gebruik van streektaal een verdieping kan betekenen in het pastorale gesprek om te zien of het inderdaad recht naar het hart gaat.
- Naar aanleiding van de conclusies van het onderzoek aanbevelingen doen aan kerkenraden en andere begeleidingsgroepen binnen de PKN.

8. Onderzoeksvraag

Wat is het verschil, in de beleving van pastoranten, in het pastorale gesprek, als a: pastoranten de streektaal kunnen spreken met de pastor en b: pastoranten de streektaal niet kunnen spreken met de pastor?

9. Deelvragen

Wat wordt verstaan onder pastoraal gesprek?

Wat wordt verstaan onder streektaal?

Wat is de beleving van de pastorant van de streektaal?

Op welke manier beïnvloedt het spreken van de streektaal de beleving van de pastorant van het pastorale gesprek?

9.1 Wijziging in de deelvragen

Bovengenoemde deelvragen zijn de uiteindelijke deelvragen geworden. De eerdere deelvragen waren niet dat waar ik naar op zoek ben.

Ik heb erg lang nagedacht over de deelvragen. Ik vond het moeilijk om het helder te krijgen waar ik nou precies naar op zoek was en hoe ik de onderzoeksvraag recht zou doen in de deelvragen. Tijdens de onderzoeksbijeenkomsten is dit besproken met de begeleider en medestudenten. Daaruit werd voor mij helder dat ik op zoek ben naar de beleving. Ik ben op zoek naar de manier waarop het spreken van de streektaal de beleving van het gesprek beïnvloed. De eerder geformuleerde deelvragen waren te klinisch. In tweede instantie had ik ook nog een deelvraag over de rol van de pastor. Deze vraag is komen te vervallen in het kader van het afbakenen van het onderzoek.

10. Methode

10.1 Onderzoeksmethode

Het onderzoek is een beschrijvend onderzoek. De methode is het bevragen van respondenten. Het motief is dat ik wil beschrijven wat de beleving van pastoranten is (van der Donk & van Lanen, 2012, p. 162). Hoewel het woord *verschil* wordt genoemd in de onderzoeksvraag is dit geen vergelijkend onderzoek. De nadruk wordt gelegd op ervaringen en de beleving daarvan van mensen. Hiervoor heb ik theorie toegevoegd waarin ik de empirisch-fenomenologisch onderzoeksmethode heb bestudeerd (Maso, 2004). In deze onderzoeksmethode worden belangrijke ervaringen van zowel de onderzoeker als van de respondenten beschreven en onderzocht. Mijn eigen, eerder beschreven ervaring van de streektaal in het pastoraat en in mijn geloofsbeleving heb ik meegenomen in het onderzoek, om te delen met de respondenten. (Bijlage 1) De methode bestaat uit het vragen naar ervaringen bij respondenten en deze ervaringen uitdiepen volgens de eidetische reductie. De eidetische reductie is een techniek. 'Met behulp van deze techniek brengen we het persoonlijke, het unieke, het toevallige van een ervaring terug tot het idee met behulp waarvan we die ervaring herkennen. Of, zoals in de fenomenologie wordt gezegd, we reduceren die specifieke ervaring tot het wezen, de essentie, de eidos, de structuur van die ervaring (Maso, 2004, p. 41).

Ik heb het boek als handleiding gebruikt en niet zozeer als methode. De methode gaat namelijk zeer diep beschrijvend en onderzoekend in op de eigen ervaring van de onderzoeker en wat het onderzoek teweeg heeft gebracht bij de onderzoeker. Hiervoor was geen ruimte en tijd in de planning en het zou geen antwoord geven op mijn onderzoeksvraag. De handleiding bestaat uit het volgen van de stappen in het boek. De eerste stap is het uitzoeken van de ervaring. In dit onderzoek is dat de beleving van de streektaal, in het bijzonder in het pastorale gesprek. De volgende stap is het beschrijven van de ervaring. Dan volgt het vaststellen wat deze ervaring zo belangrijk maakt en het vergelijken van soortgelijke ervaringen. Vervolgens de aard van de belangrijke ervaring en de

herinneringen daaraan onderzoeken. Aan de hand van deze stappen en aan de hand van de deelvragen heb ik de vragenlijst gemaakt voor het groepsgesprek (Maso, 2004).

Voor het maken van een vragenlijst met open vragen wilde ik eerst een gesprek met nog een sleutelfiguur, iemand die ervaring heeft met streektaal en met kerk en geloofsbeleving in de streek. Na het gesprek met ds. Anne van der Meiden heb ik een gesprek gehad met dhr. Gerrit Dannenberg. Neerlandicus, oprichter van communicatiebureau Twenthetekst.nl, lid van 'n Kreenk vuur de Tweantse sproak en bevindelijk gereformeerd. Hij woont in Rijssen. Ik had hem mijn eerste deel van het ontwerp onderzoek opgestuurd. Ik heb hem de vraag gesteld of ik belangrijke zaken over het hoofd zag die toch belangrijk zouden kunnen zijn voor mijn onderzoek. We hebben gesproken over de Saksische aard en de invloed op de geloofsbeleving. Uit het gesprek kwam naar voren, wat ik als Saks ook wel weet, dat de Saks een 'binnenvetter' is. Rustig en bedaard zal hij alles aanhoren en vervolgens zelf bepalen wat hij ermee doet. Hij heeft het hart niet op de tong, maar daar waar het hoort, in zijn binnenste. De eerste gedachte naar anderen is vaak: 'dat zal ik zelf wel weten, dat gaat de ander niets aan.' Vooral als het gaat over zaken die de ziel betreffen. Dit zal hij overigens niet uiten naar de ander. Wat ik ook heb meegenomen uit het gesprek is de emotionele binding met het geschreven Nederlandse woord zoals dat tot ons komt in de Bijbel. Dat zijn de woorden die in diezelfde harten gegrift staan. Voor mijn gevoel was ik dat wat uit het oog verloren binnen het kader van dit onderzoek.

10.2 Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid en de validiteit van het onderzoek kan ik als volgt beschrijven. Ik heb tijdens het groepsgesprek de vragenlijst (bijlage 2) gevolgd. Ik heb ervoor gezorgd dat iedereen aan het woord kwam. Ik heb doorgevraagd naar de ervaring. Ik heb gevraagd de beleving te beschrijven. Ik heb gevraagd woorden te geven aan de beleving. Na het groepsgesprek heb ik een letterlijke transcriptie gemaakt. (bijlage 3) Het groepsgesprek was in het Rijssens dialect. Ik heb dit zo nauwkeurig mogelijk in het Nederlands overgezet. Daarna heb ik de tekst onderverdeeld in categorieën, aan de hand van de deelvragen, en labels aangebracht voor de analyse.

10.3 Keuze van de methode

Ik heb gekozen voor een groepsgesprek met respondenten die ervaring hebben met het spreken van de streektaal in het pastorale gesprek. De reden daarvoor is dat ik in een relatief korte tijd ervaringen kon bevragen aan negen respondenten. Voordelen en nadelen van deze methode heb ik beschreven in de volgende alinea. Ik heb aan de hand van de deelvragen een lijst opgesteld met gespreksvragen. Deze lijst is sturend in het gesprek. Ook heb ik een formulier gemaakt. Ik heb de lijst en het formulier aan respondenten, na het gesprek, meegegeven. Op dit formulier stel ik de vraag of zij het gesprek nog willen overdenken en het onderwerp willen vergelijken met soortgelijke ervaringen in hun leven. Ook heb ik ruimte gegeven op het formulier om aanvullingen en opmerkingen op te schrijven. (Bijlage 2)

Voordeel van een groepsgesprek: mensen kunnen ervaringen en woorden delen. Hierdoor kunnen anderen meegeholpen worden in het woorden geven aan hun beleving van de ervaringen. Dit kan verhelderend en verdiepend werken.

Nadeel van een groepsgesprek: het kan voorkomen dat mensen niet graag het woord nemen in de groep. Ook kan het voorkomen dat er onderliggende relaties en familieverbanden zijn die ervoor zorgen dat mensen niet open durven te zijn over hun beleving van ervaringen. Dit nadeel heb ik geprobeerd op te vangen door het gesprek zo goed mogelijk in de hand te houden. Ik heb iedereen de gelegenheid gegeven op vragen te antwoorden, ook respondenten die niet zo snel het woord namen. Om moeilijkheden binnen relaties en familieverbanden te voorkomen heb ik de pastoraal werker gevraagd respondenten uit te nodigen. Zij is met deze mensen bekend zodat ik ervan uit ben gegaan dat zij ook zou weten van eventuele moeilijkheden binnen relaties.

10.4 Onderzoekspopulatie

De pastoraal werker in de Protestantse gemeente 'de Open Hof' in Rijssen spreekt de streektaal met pastoranten. Zij heeft binnen de gemeente acht respondenten gevonden die wilden meewerken aan dit onderzoek. De respondenten spreken de streektaal en het Nederlands. Er waren dus in totaal, inclusief de pastoraal werker, vijf vrouwen en vier mannen, leeftijd boven de veertig.

10.5 Planning dataverzameling

Voor het verzamelen van de data heb ik contact met de pastoraal werker gepland in de derde week van april. Het groepsgesprek heb ik gepland in de eerste week van mei. Het terugontvangen van de formulieren in de tweede week van mei. Dit was haalbaar en uitvoerbaar en realistisch.

10.6 Planning data analyse

De techniek die ik gebruikt heb is: minder gestructureerde data analyseren. De methode: data analyseren aan de hand van categorieën (van der Donk & van Lanen, 2012, pp. 253,255). Aan de hand van de deelvragen heb ik een gespreksopzet gemaakt voor het groepsgesprek. Hieruit zijn de categorieën ontstaan, beschrijving daarvan vindt u in hoofdstuk 11.2 van dit verslag. Ik heb de geluidsopnames op papier gezet in een transcriptie. De totale opname duur was 1.49.14 uur. De totale tekst voor de transcriptie was ongeveer 1.30 uur wat 19 A4 tekst opleverde. Dit heeft aanzienlijk meer tijd gekost dan ik van te voren had ingepland. Daarna heb ik de tekst ingedeeld in de categorieën waardoor er voorzichtig een beeld ontstond. Tijdens de analyse ontstonden er nog twee extra categorieën.

Voorbeeld van een stukje tekst uit de transcriptie:

1: Ja, duidelijk de moedertaal, en dat is het Rijssens dialect, nou ja sowieso het dialect, mijn moeder sprak niet zuiver Rijssens maar wel zo goed als.

Ria: Is dat voor jullie allemaal zo?

3: Ik vind het wel lastig, ik weet wel dat ik het Nederlands heb meegekregen in eerste instantie. Ik weet dat mijn ouders dit belangrijk vonden, maar ik kan ook heel goed Rijssens. Denk je daar ook in? Ja, dat zit ik me nu af te vragen. Net wat Ina net zei, als ik boos ben op mijn jongens dan foeter ik op ze in het dialect.

5: Ja ik vind het ook lastig, boos worden doe ik in het dialect.

Ria: komt er dan een soort van oergevoel?

drie en vijf reageren lachend en instemmend.

Ria: dan is misschien de vraag is het een gevoel in het denken, zit het in het hoofd of in de buik?

3: Ja, is het voelen of denken.

2: Ik denk dat het toch te maken heeft met emoties. In de emotie spreek ik het (dialect) snel.

8: Je merkt het ook heel snel als iemand het spreekt. Het is net als je in de winkel staat en je praat met de persoon achter de kassa. Als ik merk dat diegene Rijssens spreekt, doe ik dat ook meteen. Het is dan net of ik niet anders kan. Mijn vrouw komt uit Brabant en die vindt dat erg vreemd, die stelt dan ook vaak de vraag waarom ik gelijk in het Rijssens praat. Dat kan ik niet tegenhouden, dat gebeurt vanzelf.

Voorbeeld van de methode, structuur aanbrengen in de tekst:

Beleving van de streektaal wordt ingedeeld in categorie 1Aa (11.2). In de tekst ben ik op zoek naar woorden en fragmenten van beleving. Dat is de manier waarop je iets ervaart of interpreteert. Voorbeeld van een stukje tekst in de categorie 1Aa: 'Ik denk dat het toch te maken heeft met emoties. In de emotie spreek ik het (dialect) snel. In de categorie 1Ca (beleving van het schakelmoment): Babylonische spraakverwarring; **3**; een beetje aftasten; **5**; Denk ik nu in het dialect of niet? Ik vind het heel moeilijk; **2**. In de categorie 1Cb (ervaring met schakelmomenten): Dat kan ik niet tegenhouden, dat gebeurt vanzelf; **8**; ik schakel automatisch; **7**.

Voorbeeld van analyse, het zoeken van kernwoorden:

het is vaak meerzeggend; dan weet iedereen wat er is, dan hoeft je het daar verder niet over te hebben.; **8**

ik denk dat mensen die altijd dialect spreken dan dichterbij hun gevoel zitten en zich daardoor beter kunnen uiten.; **3**

je zou bijna zeggen dat je als je je beter kunt uiten dat je meer verteld. Dan laat je je hart meer spreken; **2**

Ja in het Twents is er soms maar één woord nodig.; **9**

in het dialect weet je met een paar woorden wat je aan elkaar hebt.; **8**

dat zijn wel uitspraken in het Rijssens die heel veelzeggend zijn.; 9
door bepaalde uitdrukkingen weet je 'zo is het'.; 9
dat kun je niet vertalen in het Nederlands; 5
dat gaat vanzelf.; 2

11. Resultaten

11.1 Beschrijving dataverzameling

Op 6 mei 2015 heb ik een afspraak gehad met negen personen, inclusief Mevr. B. in een ruimte in de Open Hof in Rijssen. Voor het gesprek begon heb ik eerst toestemming gevraagd om het gesprek op te mogen nemen. Hiervoor had ik twee mogelijkheden meegenomen. Een dictafoon en een videocamera. Ik had bedacht dat het namelijk achteraf moeilijk zou zijn om te horen wie er aan het woord is. Met video beelden is dat te achterhalen. Nadat ik duidelijk had gemaakt dat deze geluidsopnamen en videobeelden alleen door mijzelf gebruikt zullen worden voor dit onderzoek gingen alle respondenten akkoord. Aan het eind van het gesprek heb ik de respondenten gevraagd om het formulier mee te nemen, het gesprek te overdenken en het na invullen weer op te sturen. Ik heb het formulier van drie personen terug gekregen. En één mevrouw heeft gebeld, wat nog een goed nagesprek opleverde. Dat ik niet alle formulieren terug heb gekregen ligt, bedacht ik achteraf, aan de vraag. Die vraag was waarschijnlijk te vrijblijvend. Het kan ook zijn dat de respondenten geen aanvulling of opmerking hadden. Ik schat in dat het niet terug krijgen van alle formulieren geen grote invloed heeft op de betrouwbaarheid van de resultaten.

Ik had anderhalve week de tijd om het eerste concept te maken. Tijdens het maken van de transcriptie van het groepsgesprek bleek al heel snel dat het niet ging lukken. Dat was veel meer werk dan ik had voorzien. Het groepsgesprek heeft in zijn geheel plaatsgevonden in de streektaal, om precies te zijn het Rijssens dialect. Tussen het afluisteren van de dictafoon en het typen van de transcriptie in het Nederlands zat een vertaling, waardoor het ook veel tijd in beslag nam. De conclusie is dus dat de planning van het data verzamelen wel goed zat maar dat de planning van het verwerken van de data niet realistisch was. Dit had effect op de planning van de data analyse.

11.2 Beschrijving data analyse

Het analyseren van minder gestructureerde data zoals geluidsopnamen van gesprekken nam redelijk veel tijd in beslag omdat ik structuur moest aanbrengen in de tekst (van der Donk & van Lanen, 2012, p. 253). Ik heb gekozen voor analysemethode 9, de data analyseren aan de hand van categorieën. Zie het voorbeeld van de methode hierboven in hoofdstuk 10.6 Allereerst heb ik de hoofdcategorieën gemaakt. De basis daarvoor waren de deelvragen. Ik heb labels toegekend aan de verschillende hoofdstukken. De in categorieën en subcategorieën ingedeelde tekst van de transcriptie is bij dit verslag bijgevoegd. (Bijlage 4)

Methode in beeld:

Werkwijze: de transcriptie doorlezen en terugbrengen tot betekenisvolle tekstfragmenten in de categorieën die ik ook gebruikt heb voor het groepsgesprek.

Categorieën (cijfers en hoofdletters): 1A; 1B; 1C enz.

Subcategorieën (kleine letter): 1Aa; 1Ab; 1Ba; 1Bb; 1Ca; 1Cb enz.

Categorieën:

1. Verkenning van taal

- A. Streektaal
- B. Nederlands
- C. Schakelmoment

2. Pastoraal gesprek

- A. Streektaal
- B. Nederlands
- C. Schakelmoment

3. Geloofsbeleving

- A. Streektaal
- B. Nederlands
- C. Schakelmoment

4. Rol van de Pastor

- A. Streektaal
- B. Nederlands
- C. Schakelmoment
- D. Machtsverschil

5. Saksische aard

6. kerk en huisbezoek

Subcategorieën:

- a. beleving
- b. ervaring

Al snel tijdens het indelen van de tekst bedacht ik dat het verstandig zou zijn om de respondenten een nummer te geven en dat nummer te vermelden achter de uitspraken. Eventueel kon ik nog een indeling maken op aantallen.

Deze analyse heeft ook een behoorlijke tijd in beslag genomen. Soms kwam er een woord langs waarvan ik precies aanvoelde wat er bedoeld werd, maar het Nederlandse woord erbij vinden was soms lastig. Om een voorbeeld te noemen het woord 'kunneg'. Ik weet wat er bedoeld wordt, het eerste Nederlandse woord wat opkomt is bekend, maar dekt dat de lading? Via internet heb ik het woordenboek Rijssens-Nederlands gedownload, samengesteld door Mr. K. D. Schönfeld Wichers (1959). Het woord 'kunneg' wordt er vertaald met: goed bevriend; goed op de hoogte; goed thuis. En dat voelt beter.

(http://www.dbnl.org/tekst/scho075woor01_01_geraadpleegd_9-5-15)

Ik heb de rol van de pastor nog wel gebruikt in het verzamelen van de data. Ook hieruit is gebleken dat deze deelvraag niet zoveel toevoegt aan het vinden van het antwoord op de onderzoeksvraag. (bijlage 4, categorie 4)

11.3 Deelvragen worden beantwoord

Wat wordt verstaan onder een pastoraal gesprek?

Een pastoraal gesprek is een gesprek tussen twee mensen in het licht van het verhaal van God blijkt uit de theorie en uit de analyse van het groepsgesprek. Uit het groepsgesprek: Respondent 9 (p.w.) “dat is waar je mee binnen komt. Als er iets is, dat kan heel verschillend zijn. Dat iemand verdrietig is, of ziek, geboorte, blijdschap, jubilea. Maar ook, tja het kan van alles zijn. Verdriet, rouw, verlies. Dat weten we allemaal. Verlies ook van werk. Verdriet van tja noem het allemaal maar op. Dat kan zo divers zijn. Maar soms ook zomaar gewoon even. Even kijken, hoe gaat het er mee?” (transcriptie p. 7) Alle respondenten legden ook de relatie met de beleving van het huisbezoek van vroeger. Hier was de pastor de getuige in het kerygmatisch pastoraat (3.5). Eén respondent gaf duidelijk aan daar geen prettige herinneringen aan te hebben. Van de andere respondenten kwamen gelijksoortige herinneringen boven.

Wat wordt verstaan onder streektaal?

De streektaal is een taal die in een bepaald gebied gesproken wordt. Het is een variatie op een nationale taal, een taal die gesproken wordt in een streek of dorp. Het groepsgesprek met respondenten heeft plaatsgevonden in de streektaal namelijk het Rijssens dialect. Van de respondenten was er één persoon die het Nederlands als eerste taal ervoer, één respondent wist niet te benoemen of de streektaal of het Nederlands haar eerste taal was. De andere zeven respondenten gaven aan dat de streektaal hun eerste taal is.

Wat is de beleving van de pastoraat van de streektaal?

Ik heb gemerkt dat op de vraag naar beleving van de streektaal gereageerd wordt met wat de streektaal met hen doet. Het is mij opgevallen dat er bijna direct gesproken wordt over emoties, over gevoelens en over wat respondenten van binnen beweegt. Ook heb ik opgemerkt dat er gesproken wordt over thuis voelen en dat het spreken van de streektaal gevoelens geeft van bekend mee zijn. En dat thuis voelen en bekend mee zijn is in relatie met anderen die de streektaal ook spreken. De sociaal-emotionele component is groot in de beleving van de streektaal. De respondenten geven aan ergens bij te horen. Er is het gevoel bij een gemeenschap te horen die elkaar verstaat (Categorie 1Aa). In de reacties blijken ambivalente gevoelens ten opzichte van de streektaal en de Nederlandse taal. Het woord schaamte wordt genoemd als de Nederlandse taal niet goed gesproken kan worden. Vooral de schakelmomenten tussen de streektaal en het Nederlands worden benoemd als spraakverwarring, aftasten, lastig, apart en heel gek (Categorie 1Ca). Mij is opgevallen dat respondenten aangeven dat ze het vreemd vinden om Nederlands te spreken met iemand

die ook de streektaal kan spreken. Respondenten ervaren de streektaal als moedertaal. Er is geen ervaring met schrijven van de taal en lezen is ook moeilijk. Ook ervaren respondenten dat het gebruik van de streektaal anderen kan buitensluiten.

Op welke manier beïnvloedt het spreken van de streektaal de beleving van de pastoraal van het pastorale gesprek?

In de beleving van de streektaal in een pastoraal gesprek geven respondenten aan zich beter te kunnen uiten in de streektaal. Ze kunnen makkelijker vertellen over zaken die het hart aangaan. Het is mij opgevallen dat respondenten aangeven in de streektaal compacter te kunnen spreken. Er zijn in de streektaal minder woorden nodig dan in het Nederlands. Respondenten spreken over een beter verstaan worden door de ander als er in de streektaal gesproken kan worden. Ook vind ik het opvallend dat respondenten zeggen soms maar één woord of opmerking te hoeven gebruiken en dat ze dan weten dat de ander dan weet 'zo is het'. Opvallend is ook dat deze woorden of uitdrukkingen niet vertaald kunnen worden in het Nederlands volgens de respondenten. Woorden en opmerkingen die aan de beleving en ervaring gegeven worden zijn: opener, makkelijker, iets delen met elkaar, meerzeggend, dichter bij het gevoel, veelzeggend, geen moeite hoeven doen, niet te vertalen in het Nederlands, beter en sneller wat openen, het voelt goed, dan hoeft niet één van de twee te forceren, je hart meer laten spreken. Respondenten gebruiken ook woorden als: niet per se beter, geen randvoorwaarde, ik heb daar geen verschil in (Categorie 2Aa) om aan te geven dat de streektaal geen voorwaarde is voor een goed gesprek. Toch geeft één van de respondenten aan dat hij, ook in het geval van een pastoraal gesprek, altijd zal proberen erachter te komen of de ander ook de streektaal spreekt. Het valt mij op dat de beleving van de streektaal niet losgelaten wordt in relatie tot een pastoraal gesprek.

Binnen de ervaring van het spreken van de streektaal geven respondenten aan dat er binnen de gemeenschap van de 'Open Hof' de openheid is om streektaal met elkaar te spreken. Zowel met de ouderlingen als met de pastoraal werker. Met de dominee wordt geen streektaal gesproken omdat zij alleen Nederlands spreekt. Vooral in het één op één contact wordt streektaal gesproken. De streektaal is geen voorwaarde om tot een geloofsgesprek te komen. Van vroeger uit werd er vanuit de kerk geen dialect gesproken tijdens bijvoorbeeld het huisbezoek.

Als het gaat over geloofsbeleving merk ik ambivalente gevoelens ten opzichte van de streektaal en het Nederlands. Het pastorale gesprek is een gesprek ook, en in het bijzonder, in het licht van het verhaal van God is het antwoord op de eerste deelvraag. Ik vind het bijzonder om op te merken dat respondenten aangeven wel graag de streektaal met de pastoraal werker te spreken maar geen streektaal te gebruiken in hun geloofsbeleving. In de relatie met God wordt door respondenten de Nederlandse taal gebruikt. Respondenten gebruiken woorden als onfatsoenlijk, te amicaal, te vriendschappelijk, in het gebruik van de streektaal in hun geloofsbeleving. De streektaal wordt als te plat en te boers ervaren in relatie tot de geloofsbeleving, maar respondenten geven ook aan dit niet geleerd te hebben.

Respondenten geven aan dat ze opgegroeid zijn met het feit dat alle zaken die het geloof en de geloofsbeleving aangaan in het Nederlands zijn. Zaken zoals bidden, Bijbel lezen, catechese, de taal vanaf de kansel, psalmen en gezangen komen alleen voor in het Nederlands. Ook het gesprek met de Nederlands sprekende pastor of dominee hoort in deze categorie thuis. Het komt maar weinig voor dat er dialect diensten gehouden worden en ook hier zijn de ambivalente gevoelens aanwezig. Deze ambivalente gevoelens heb ik ook opgemerkt in de literatuur. In hoofdstuk 3.3 heb ik de de-sacralisering genoemd, dat is het gevoel van ontheiliging van de gebruiken als er tijdens bijvoorbeeld kerkdiensten de streektaal gebruikt wordt.

12. Conclusies

12.1 Antwoorden op de deelvragen samengevat

Wat wordt verstaan onder een pastoraal gesprek?

<u>Conclusie 1:</u> Onder een pastoraal gesprek wordt verstaan een gesprek tussen twee of meer mensen in het licht van het verhaal van God	<u>Verwijzing:</u> zie de theorie zoals in Ganzevoort en Visser in dit verslag p. 8
<u>Conclusie 2:</u> Binnen het pastorale gesprek kunnen de onderwerpen divers zijn	<u>Verwijzing:</u> transcriptie p. 7 respondent 9
<u>Conclusie 3:</u> Respondenten spreken negatief over de huisbezoeken die ze kennen van vroeger. Pastorale gesprekken van nu worden als positief ervaren	<u>Verwijzing:</u> zie categorie 2Ba en 2Bb

Samengevat: Onder een pastoraal gesprek wordt een gesprek verstaan tussen twee of meer mensen, in het licht van het verhaal van God. De onderwerpen in een dergelijk gesprek kunnen divers zijn. Bij respondenten bestaan negatieve herinneringen aan gesprekken van vroeger. Nu zijn de gevoelens ten aanzien van pastorale gesprekken positief.

Wat wordt verstaan onder streektaal?

<u>Conclusie 1:</u> Streektaal is een taal die in een bepaald gebied wordt gesproken. In dit onderzoek spreken de respondenten het Rijssens dialect.	<u>Verwijzing:</u> zie definities p. 9 en 10
<u>Conclusie 2:</u> Streektaal is vaak de moedertaal, de eerste taal. In dit onderzoek bij zeven van de negen respondenten. Eén gaf Nederlands als moedertaal, één van de	<u>Verwijzing:</u> zie definities p. 9 en 10 en transcriptie p. 1 respondenten zes en drie.

respondenten wist het niet.	

Samengevat: Streektaal is een taal binnen een bepaald gebied. Binnen dit onderzoek ervaren zeven respondenten de streektaal als moedertaal, als eerste taal. Eén van de respondenten geeft Nederlands als eerste taal. Eén respondent wist niet zeker te benoemen wat haar moedertaal is.

Wat is de beleving van de pastorant van de streektaal?

<u>Conclusie 1:</u> De beleving van de streektaal gaat over elkaar verstaan. Respondenten geven aan zich thuis te voelen, het geeft een gevoel van gemeenschap. Sociaal en emotioneel weten ze zich verbonden door de streektaal	<u>Verwijzing:</u> zie categorie 1Aa
<u>Conclusie 2:</u> Als men weet dat de gesprekspartner ook de streektaal spreekt geven respondenten aan automatisch over te schakelen naar de streektaal	<u>Verwijzing:</u> zie categorie 1Ab en 1Cb.
<u>Conclusie 3:</u> Er zijn gevoelens van vervreemding bij het spreken van de Nederlandse taal met mensen waarvan respondenten weten dat deze ook de streektaal spreken. Andersom ook.	<u>Verwijzing:</u> zie categorie 1Ba 1Cb
<u>Conclusie 4:</u> Het schakelen tussen streektaal en Nederlands gaat automatisch, maar er zijn gevoelens van schaamte als het Nederlands niet goed gesproken wordt.	<u>Verwijzing:</u> zie categorie 1Cb
<u>Conclusie 5:</u> Respondenten zijn zich bewust van het gegeven dat de streektaal mensen kan buitensluiten	<u>Verwijzing:</u> zie categorie 1Ab
<u>Conclusie 6:</u> De streektaal is een spreektaal. De taal wordt bijna niet gelezen en/of geschreven.	<u>Verwijzing:</u> zie categorie 1Ab

Samengevat: Het spreken van de streektaal is eigen en geeft een verbondenheid aan. Het spreken van de streektaal gaat automatisch met anderen die de streektaal ook spreken. Er zijn gevoelens van vervreemding als respondenten met streektaal sprekende anderen de Nederlandse taal moeten spreken. Dit geldt ook andersom als er mensen zijn waarvan respondenten weten dat ze de streektaal spreken en dan Nederlands gaan spreken. Er zijn gevoelens van schaamte als het Nederlands niet goed gesproken wordt. De respondenten zijn zich bewust van het feit dat de streektaal ook mensen kan buitensluiten. De streektaal is een spreektaal. De streektaal wordt maar door weinigen gelezen of geschreven.

Op welke manier beïnvloedt het spreken van de streektaal de beleving van de pastorant van het pastorale gesprek?

<u>Conclusie 1:</u> Respondenten geven aan emoties en gevoelens beter te kunnen verwoorden in de streektaal.	<u>Verwijzing:</u> zie categorie 2Aa
<u>Conclusie 2:</u> Respondenten geven aan in de streektaal minder woorden nodig te hebben. De taal is compacter. Soms is er zelfs maar één woord of één opmerking nodig.	<u>Verwijzing:</u> zie categorie 2As
<u>Conclusie 3:</u> Respondenten geven aan in sommige gevallen geen Nederlands woord te hebben voor wat ze willen zeggen.	<u>Verwijzing:</u> zie categorie 2Aa en 2Ba
<u>Conclusie 4:</u> Respondenten geven aan streektaal te kunnen spreken met ouderlingen en pastoraal werker binnen de gemeente, maar niet met de Nederlands sprekende predikant.	<u>Verwijzing:</u> zie categorie 2Ab
<u>Conclusie 5:</u> Respondenten geven aan dat de streektaal geen voorwaarde is voor een goed pastoraal gesprek.	<u>Verwijzing:</u> zie categorie 2Ab
<u>Conclusie 6:</u> Er zijn ambivalente gevoelens bij de streektaal ten opzichte van de Nederlandse taal als de geloofsbeleving het onderwerp is.	<u>Verwijzing:</u> zie categorie 3Aa en 3Bb Streektaal wordt als plat en boers ervaren in relatie tot de geloofsbeleving.
<u>Conclusie 7:</u> Buiten het pastorale gesprek is alles wat te maken heeft met kerk en pastoraat in het Nederlands aangeleerd. De liturgie, het Bijbellezen, de psalmen en gezangen, de catechese en het bidden. De relatie met God wordt door acht van de negen respondenten in het Nederlands beleefd. Dit beïnvloedt de beleving van het pastorale gesprek.	<u>Verwijzing:</u> zie categorie 2Bb, 2Ca en 2Cb

Samengevat: De manier waarop de pastorant het pastorale gesprek beleeft als de streektaal gesproken kan worden is zeer positief. Er is een gevoel van weinig woorden nodig hebben om te zeggen wat ze bedoelen. Er is een gevoel van verstaan worden. Soms komt het voor dat er geen Nederlands woord is voor wat men wil zeggen. De streektaal is geen voorwaarde voor een goed gesprek, maar het gesprek wordt door de streektaal wel eerder ervaren als een goed gesprek. Als het gaat over geloofsbeleving zijn er ambivalente gevoelens ten opzichte van de streektaal. De beleving van Kerk, liturgie, Bijbellezen, psalmen en gezangen

en bidden is aangeleerd in het Nederlands. Deze gevoelens kunnen de positieve beleving van het pastorale gesprek in de streektaal negatief beïnvloeden.

12.2 Antwoord op de onderzoeksvraag samengevat

Wat is het verschil, in de beleving van pastoranten, in het pastorale gesprek, als a: pastoranten de streektaal kunnen spreken met de pastor en b: pastoranten de streektaal niet kunnen spreken met de pastor?

De beleving van het wel kunnen spreken van de streektaal is positief. Samen te vatten in woorden als thuis voelen, het hart laten spreken, vertrouwd, minder woorden nodig. Een goed verstaander heeft maar een half woord nodig.

De beleving van het niet kunnen spreken van de streektaal is, ook vooral uit herinneringen, een beleving van afstand. Hierin speelden de dominee en de ouderlingen een grote rol. Alles wat te maken had met kerk was in het Nederlands. Eén respondent vatte het zo samen: “alle woorden die je hebt geleerd waren in het Rijssens, maar alles wat je hebt geleerd uit de Bijbel was in het Nederlands, alle praten over de Bijbel, geloofsonderwerpen, heb je niet in de basis van het dialect meegekregen. “

Ik heb verschillen opgenomen in onderstaand schema. Voor respondenten is de beweging van links naar rechts zeer eenvoudig. Ik heb dit in de data analyse het schakelmoment genoemd. Het moment dat er wordt geschakeld tussen de streektaal en het Nederlands. Dit gaat moeiteloos en zeer snel. In de linkerkolom zijn ze thuis. In de rechterkolom kunnen ze zich ook thuis voelen, maar het is niet eigen. Ze nemen de linkerkolom mee naar de rechter, deze kunnen ze niet achterlaten, maar de rechterkolom past niet in de linkerkolom. Dat wordt als zeer gek ervaren. Op het moment dat beide gesprekspartners weten van elkaar dat ze de streektaal spreken is het zeer vreemd om nog Nederlands met elkaar te praten. Opmerking van respondent: “dan is het net of we elkaar voor de gek houden.” (Categorie 1Ba, zie ook derde deelvraag conclusie 3) Het is dus eenvoudig om te schakelen van de streektaal naar het Nederlands en terug, maar het geeft gevoelens van ongemak en vervreemding als de kolommen door elkaar heen gaan lopen.

A. Streektaal	B. Nederlands
Eerste taal – 7 respondenten	Eerste taal – 1 respondent; 1 wist het niet
Gezin; familie	Bredere gemeenschap
Eén op één contacten (na constatering van streektaal bij beide personen)	Eén op één contact (na constatering van het niet spreken van de streektaal door de ander)
Onderlinge geloofsgesprekken	Geloofsgesprekken in groepen (veelal doordat één of meerdere personen alleen Nederlands spreekt.)
Pastoraal Werker	Dominee (meestal van buiten de streek)
Dialect diensten (1 á 2 keer per jaar)	Reguliere kerkdiensten
Geschreven tekst in het dialect wordt bijna niet	Bijbel, psalmen, liederen en catechese

gelezen	
Geloofsbeleving. (omgang met God bijvoorbeeld bidden) Door 1 respondent in beide talen.	Geloofsbeleving. Door 8 respondenten.

Uit eerder genoemde theorie:

‘wanneer twee personen met een verschillend taalgebruik communiceren, kan het aanpassen van het taalgebruik van de één in de richting van dat van de ander van groot belang zijn voor het stroomlijnen van de communicatie, het duidelijker overkomen van de boodschap en het verkleinen van de gepercipieerde sociale afstand’ (Shadid, 2007, p. 145).

Het schakelen gaat van links naar rechts perfect, van rechts naar links niet. De sociale afstand in de beleving van kerk en in de communicatie met de dominee die geen streektaal kan spreken wordt dan niet verkleind.

Opvallend vind ik dat de geloofsbeleving, waaronder ik bidden ook versta, in de rechterkolom staat. De geloofsbeleving van respondenten, de relatie van de ziel tot God, is in het Nederlands. Ik heb mijn ervaring (bijlage 1) gedeeld met de respondenten. Ik had het gevoel dat ik nieuwe inzichten aandroeg, alsof ik iets vreemds voorstelde. “Je zet ons wel aan het denken” was de opmerking (Bijlage 3 p. 18). Het spreken met God hoort bij de beleving van kerk, Bijbel en catechese. Opmerkingen van respondenten over geloofsbeleving in de streektaal waren: te amicaal, heeft te maken met respect en eerbied, het is ons aangeleerd dat het dialect plat is, boers. Hier raken we aan de de-sacralisering zoals besproken in de literatuur over de streektaal in preek en pastoraat. (3.3.1) Ik heb het niet gedurfd om God in de ene kolom weg te laten en in de ander wel te noemen. Dat zou, voor mijn gevoel, de respondenten, maar ook God te kort doen.

13. Discussie

13.1 Terugblik op sterke en zwakke punten van het (methodologisch) proces

De sterke punten in dit methodologisch proces zijn de stappen die ik gevolgd heb aan de hand van het boek van van der Donk en van Lanen (2012). Deze stappen hebben ervoor gezorgd dat ik gefocust bleef bij de hoofdvraag. Ook de begeleiding van de docent en het meedenken van mede studenten heeft ervoor gezorgd dat ik ben uitgedaagd om vragen te blijven stellen bij wat ik aan het doen was. Het vinden van de goede deelvragen was een moeizaam proces. Ik heb in een schrift een logboek bijgehouden waarin ik gedachten en voortgang schreef. De theoretische aanvulling van het boek van Maso (2004) heeft ervoor gezorgd dat de methode extra verdieping kreeg. Deze extra theorie, bestaande uit het vragen naar ervaringen en de verdieping daarvan, is de basis geworden van de vragenlijst voor het groeps gesprek, en daardoor ook de basis voor de invulling van de categorieën. De

voordelen van een groepsgesprek bijvoorbeeld het delen van woorden en ervaringen met anderen (zie hoofdstuk 10.3) zijn ook een sterk punt in deze methode.

Zwakke punten in dit methodologisch proces zijn de minder gestructureerde data die de gekozen methode opleverden. De verantwoordelijkheid van het verzamelen en de analyse van de data liggen in dit geval bij de onderzoeker. Ik heb geprobeerd dit zo objectief mogelijk te doen aan de hand van de methode, maar ik houd rekening met een bepaalde mate van vooringenomenheid en blinde vlekken in de analyses en de daardoor ontstane conclusies. De nadelen van een groepsgesprek, eventuele relatie en/of familieverbanden die meespelen of het eventueel tonen van gewenst gedrag, zijn ook een zwak punt in de methode.

13.2 Inzichten en verklaringen

Door dit onderzoek heb ik inzicht gekregen in de belevingswereld van mensen die dagelijks de streektaal spreken. De vraag of de streektaal een rol speelt in de beleving van het pastorale gesprek is positief beantwoord. Ik heb inzicht gekregen in hoe de streektaal beleefd wordt, ook ten aanzien van het pastorale gesprek. Er is verschil aan het licht gekomen dat enerzijds de streektaal een grote rol heeft in de leefwereld van pastoranten, ook in pastorale gesprekken, maar anderzijds zijn er ambivalente gevoelens ten aanzien van de streektaal in de wereld van kerk en geloof. Ik heb door de theorie inzicht gekregen in het karakter van de Saks en dus ook in mijn eigen karakter. Het bleek dat ik de data over het karakter van de Saks niet echt nodig had voor het beantwoorden van de deelvragen, wat niet weg neemt dat het karakter van de Saks wel aanwezig is in de respondenten en in de onderzoeker.

Niet echt nieuw, maar voor mij opnieuw, is het inzicht in de kracht van het woord zo als het tot ons komt in de Bijbel. De liefde en emotionele binding die men met deze woorden kan hebben, in het Nederlands, was ik wat uit het oog verloren. Belangrijk vind ik in deze ook om op te merken dat het aangetoonde verschil niet is tussen goed of slecht. Dat is zeker niet het geval. Zoals respondenten ook aangaven, de streektaal is geen voorwaarde voor een goed pastoraal gesprek. Maar de streektaal kan zeker helpend zijn in een pastoraal gesprek.

13.3 Resultaten bediscussieerd

In relatie met de theorie van Shadid (2007) waarin hij de taalaccommodatie beschrijft kan ik zeggen dat er inderdaad taalaccommodatie plaatsvindt. Dat wil zeggen dat de streektaalsprekende respondent zich aanpast aan degene die Nederlands spreekt. De vragen die ik stelde in 3.1 van dit verslag zijn beantwoord. Binnen dit onderzoek, in deze groep respondenten, is er geen sprake van een status verschil. Er is het feit dat er Nederlands wordt gesproken zodra blijkt dat de gesprekspartner geen streektaal spreekt. En dat wordt met iedereen gedaan blijkt uit de schakelmomenten. Respondenten noemen dit statusverschil wel als ze het over vroeger hebben. Ik kan niet zeggen dat het niet meer voorkomt, maar deze respondenten binnen deze gemeente geven aan het niet zo te voelen. Juist ook natuurlijk omdat zij het voordeel hebben van een pastoraal werker waarmee de gesprekken in de streektaal gevoerd kunnen worden.

Bestaat er discussie tussen de resultaten en de onderzoeksvraag? Bij de zwakke punten heb ik al genoemd dat vooringenomenheid kansen heeft binnen de analyse van minder gestructureerde data. Ik kan de vraag stellen of er door een andere onderzoeksmethode en het gebruik van een andere onderzoekspopulatie er eventueel een ander verschil uit was gekomen. Ook door binnen één vraag en binnen één onderzoek te vragen naar een verschil binnen één groep roept achteraf vragen bij mij op. Zijn de beide kanten, het wel of niet kunnen spreken van de streektaal goed tot hun recht gekomen? Had ik beter twee groepen kunnen vragen, een groep met de ervaring van het wel spreken en een andere groep die de ervaring niet hebben?

In relatie tot de probleemstelling kan ik zeggen dat er duidelijk een verschil in beleving is of de pastorant wel of niet de streektaal kan spreken. Dat blijkt uit de resultaten. Het woord probleem kan wellicht wel ter discussie staan als zijnde te zwaar. Dat is een vraag.

Het theologisch aspect binnen dit onderzoek kan toegespitst worden op de persoonlijke relatie die mensen met God hebben. Er zijn geen grote thema's als zonde, genade en vergeving ter sprake gekomen. Of misschien toch. Kan het de de-sacralisering zijn die wellicht als zonde gevoeld wordt? De vraag hoe men God tegemoet mag treden. En welke woorden mogen er dan gebruikt worden? Nederlands, of mag hier ook de streektaal, de taal van het hart, klinken? Er is door respondenten aangegeven dat hier voornamelijk Nederlandse woorden voor zijn. Ze geven ook aan dat ze niet anders geleerd hebben. Van der Meiden (2000) spreekt over 'bewustzijnsbevordering' die plaats moet vinden bij de mensen dat de streektaal een volwaardige taal is waarin alles uitgedrukt kan worden. Ik kan niet zeggen dat de relatie die mensen met God hebben minder is omdat deze in het Nederlands beleefd wordt, ik zou God tekort doen. Maar ik gun de mensen een bewustzijnsbevordering in de streektaal binnen hun relatie met God.

14. Aanbevelingen

14.1 Aandachtspunten en aanbevelingen binnen de context

Een belangrijk aandachtspunt voor kerkenraden en andere begeleidingsgroepen binnen de PKN is een bewustwording van het belang van streektaal bij mensen. Pastoranten, gemeenteleden, die de streektaal als eerste taal hebben ervaren een positieve beleving van het kunnen spreken van de streektaal tijdens een pastoraal gesprek.

De aanbeveling is dus dat er in gebieden waarin veel gemeenteleden wonen, die de streektaal als eerste taal hebben, om binnen een kerkenraad of begeleidingsgroep verschillende leden te hebben die ook de streektaal spreken. Wellicht moeten deze leden actief geworven worden. Deze leden dienen zelf ook geen schroom te hebben om de streektaal te spreken in pastorale gesprekken of om de eerste stap te zetten in deze richting.

14.2 Terugkoppeling naar de praktijk

Terugkoppeling naar de praktijk van de resultaten van dit onderzoek kan door middel van een open brief naar de kerkenraden in gebieden waar veel streektaal gesproken wordt. In eerste instantie bijvoorbeeld de kerkenraden in Twente.

15. Suggesties voor verder onderzoek

Nieuwe vragen die opgeroepen worden door dit onderzoek zijn bijvoorbeeld:

Hoe beleeft de Nederlands sprekende pastor het werk binnen een gemeente met leden die de streektaal als eerste taal hebben?

In hoeveel kerkenraden binnen de PKN leeft nog het kerygmatisch pastoraat?

Hoeveel bekendheid is er in kerkenraden binnen de PKN met het hermeneutisch pastoraat?

Een resultaat wat verder onderzocht kan worden is:

Wat is de invloed van de ambivalente gevoelens ten opzichte van de streektaal en het Nederlands in de geloofsbeleving van pastورانten?

Bijlagen



Bijlagen Onderzoek Ria Aversch s1048422.zip

Literatuurlijst

- Ganzevoort, R. &. (2009). *Zorg voor het verhaal; Achtergrond, methode en inhoud van pastorale begeleiding*. Zoetermeer: Uitgeverij Meinema.
- Loeven, J. (2005, juni). Opgehaald van www.streektaalindezorg.nl: <http://www.streektaalindezorg.nl>
- Loeven, J. (2005, juni). Onderzoek naar de mogelijke meerwaarde van het gebruik van streektaal in de zorg. *Als je plat kunt praten moet je het niet laten*. Enschede, Overijssel, Nederland.
- Maso I., A. G. (2004). *De rijkdom van ervaringen. Theorie en praktijk van empirisch fenomenologisch onderzoek*. Utrecht: LEMMA BV.
- Shadid, W. (2007). *Grondslagen van interculturele communicatie; Studieveld en werkterrein*. ADFO Groep.
- Smit, J. (2006). *Tot de kern komen. De kunst van het pastorale gesprek*. Kampen: Uitgeverij Kok.
- van der Donk & van Lanen. (2012). *Praktijkonderzoek in zorg en welzijn*. Bussum: uitgeverij coutinho.
- van der Meiden, A. (1996). *Biebel in de Twentse sproake. Nieuwe Testament*. Enschede/Eanske: Uitgeverij Van de Berg.
- van der Meiden, A. (2000). De moderne devotie en de volkstaal. Religieuze 'eigen-wijsheid' van Oost-Nederland. In H. S. Wagenaar, *Een eigen theologie? Friese en Saksische antwoorden op Afrikaanse vragen* (pp. 98-107). Kampen: Uitgeverij Kok.
- van der Meiden, A. (2000). Het recht van spreken van de kleinen. Minderheidstalen en hun plaats in de grote wereld. In H. S. Wagenaar, *Een eigen theologie? Friese en Saksische antwoorden op Afrikaanse vragen* (pp. 27-35). Kampen: Uitgeverij Kok.
- van der Meiden, A. (2000). Ons hart tegemoet. Over preken in de streektaal. In H. &. Wagenaar, *Een eigen theologie? Friese en Saksische antwoorden op Afrikaanse vragen* (pp. 52-62). Kampen: Uitgeverij Kok.

Foto voorblad: Paasvuur 2014 www.bergentheim.info

Checklist teksten voor verslagen

Naam student: Ria Averagesch
Studentnummer: s1048422
Klas: GPW4/G&K
Naam OE: Onderzoek
OE-code: ENTH-INT12.1.D401
Datum: 05-06-2015

	Correct uitgevoerde items aanvinken (student)	Opmerkingen (docent)
Spelling	X	
Stijl en zinsbouw	X	
Documentstructuur	X	
Bronnen en verwijzingen	X	

Deze tekst is tot stand gekomen zonder dat er sprake is van plagiaat	☒ Ja ☐ Nee	Naam student Ria Averagesch
--	--	--------------------------------

Dit digitale document is een verplicht onderdeel bij het inleveren van een verslag.

Het verslag dient te voldoen aan de spelling en het taalgebruik van 1995.

De docent kan met dit formulier het werkstuk controleren op spelling en taalgebruik en kan dan alsnog beslissen het werkstuk terug te sturen: in geval van terugsturen wegens taal is het geen onvoldoende. Student heeft een week de tijd om het opnieuw in te leveren voor de eerste kans.